Redaktionskomité:
Ellen Margrethe Basse, Lis Frost, Birgitte Jensen, Lars Helms, Kirsten Ketscher, Morten Kjærum, Knud Kristensen, Anne Dorte Bruun Nielsen, Jens Vedsted-Hansen, Bente Smidt-Nielsen, Claus Norup, Susanne Hjernøe Pedersen, Hanne Petersen, Steen Rønsholt, Sten Schaumburg-Müller.

Redaktion:
København:
Hanne Petersen, Det Retsvidenskabelige Institut B, Studiestræde 6, 1455 København K, 01-15 21 66.

Århus:
Lis Frost, Institut for Privatret, Aarhus Universitet, 8000 Århus C. 06-13 01 11, lokal 445.

Nordiske kontaktpersoner:
Finland: Niklas Bruun, Byfogdegränd 6 D, 00640 Helsingfors 64.
Norge: Jon Jonsen, Institutt for rettsociologi, Sporveisgt. 35, N-Oslo 3.
Kristian Andenæs, Institutt for samfunnsvitenskap, Universitet i Tromsø, N-9001 Tromsø.
Sverige: Anita Dahlberg, Institutionen för socionomutbilding, Stockholms Universitet. S-106 91 Stockholm.
Anna Hollander, Rättsvitenskapliga Institutionen, Umeå Universitet, S-901 87 Umeå
Håkan Hydén, Institutionen för Handelsrätt, Gerdagatan 9, S-22362 Lund.

Tidsskriftets grundlag:
Retfærd er et juridisk tidsskrift, der henvender sig til alle, der beskæftiger sig kritisk med retssystemet.

Retfærd tilstræber at udvikle en *marxistisk* forståelse af retten, og er åben for en bred debat.

I de senere år har det retlige system fået stigende betydning i den statslige politik, da den øgede statlige indgriben i det borgerlige samfund navnlig sættes igennem ved hjælp af retssystemet. Opløsning i den borgerlige retsstat og indskrænkninger i de demokratiske frihedsrettigheder er centrale træk i denne udvikling.

Retfærd beskæftiger sig *teoretisk* med denne udvikling og behandler samtidig muligheder for en progressiv juridisk-politisk *praksis*.

Retfærd har et *nordisk perspektiv*. De retlige problemer i Norden er i vidt omfang af fælles karakter, og det nordiske perspektiv er væsentligt i europæisk sammenhæng.

Henvendelse til forfatterne kan ske gennem redaktionen. Henvendelse om abonnement, adresseskift m.v. skal ske til Akademisk Forlag, Store Kannikestræde 6-8, 1169 København K, Tlf: 01-11 98 26.

Årsabonnement for 7. årgang:	Alm. abonnement	kr. 150,00
	Studenterrabat	kr. 100,00
	Løssalg pr. stk.	kr. 60,00
	Giro 1 74 41 00	

Copyright © 1984, forfatterne og Akademisk Forlag
Omslag: Lilian Brøgger
Tidsskriftet er sat med Times og trykt i offset hos B. Stougaard Jensen, København
Printed in Denmark 1984
ISSN 0105-1121. ISBN 87-500-2558-9
Udgivet med støtte fra Statens samfundsvidenskabelige Forskningsråd.

Introduktion

Udlændingepolitikken har gennem 1960'erne og 1970'erne været styret af situationen på arbejdsmarkedet. Indvandrerne har stået som en arbejdskraftsreserve, der kunne bruges, når det passede ind i erhvervslivets planer. Ingen bekymrede sig på dette tidspunkt om indvandrernes situation og liv.

I begyndelsen af indvandrernes seneste skandinaviske historie blev de kaldt fremmedarbejdere. Senere da den økonomiske krise strammede til blev de kaldt gæstearbejdere. Nu håbede man på, at de snart ville vende hjem – det gør gæster jo. Det viste sig imidlertid, at gæsterne havde tænkt sig at blive, for nu begyndte de at hente deres familier herop. De fik igen nyt navn og blev nu til indvandrere.

Før udlændingene blev til indvandrere, var deres forhold typisk reguleret ved rammelove, som blev udfyldt af bekendtgørelser og ikke mindst gennem administrativ praksis fra forskellige myndigheder. Efterhånden som flere og flere begyndte at erkende, at mange udlændinge var kommet for at blive, blev der rejst krav om sikring af helt elementære retssikkerhedsgarantier for udlændingene.

I alle de skandinaviske lande er der i dag sat en stopper for den frie indvandring, og det politiske klima – jfr. den økonomiske situation – er ikke for på ny at åbne for fri indvandring. Derfor har diskussionerne i forbindelse med udviklingen af nye love for udlændinge i skandinavien primært drejet sig om retssikkerhed og styrkelse af udlændingenes retlige positioner f.eks. i form af regulering på lov-plan i stedet for på det administrative praksisplan.

På retssikkerhedsområdet er der sket forbedringer, selvom man fortsat kun tilbyder et absolut minimum.

For at give et kort og helt løsrevet indtryk af, hvorledes disse problemer blev drøftet i det danske folketing i forbindelse med behandlingen af forslaget til den nye udlændingelov – lov nr. 226 af 8. 6. 1983, kommer her nogle citater:

> ■Man kan måske nok synes, når vi her taler om retssikkerhed, at det vil være lidt underligt, hvis man tænkte på at flytte det fra det ministerium, der mest beskæftiger sig med retssikkerhed her i landet. Med hensyn til behandlingen af sagerne kan jeg selvføl-

gelig ikke finde bedre steder end justitsministeriet. Det er klart, at dér har man både de dygtigste embedsmænd og den bedste vilje til at klare sagerne.«
(Ninn-Hansen, 1. beh. af forslag til udlændingelov 2.3.83 sp 5349-50).

»Jeg vil gerne sige, at jeg er udpræget tilhænger af, at man skal have domstolsafgørelser, hvor det er rigtigt, rimeligt og naturligt. Det er den bedste retsgaranti, vi har, når vi kan få det.«
(Ninn-Hansen, samme dag og sted, sp. 5349).

»Retsklarhed er det først fornødne. Justitsministerens lovforslag med de nu af ham fremlagte ændringsforslag vil give retsklarhed med rimelig hensyntagen til en retssikkerhed for udlændinge, der fuldt ud opfylder, hvad Danmark som retsstat kan yde udlændinge.«
(Hagen Hagensen, 2. beh. 30.5.83, sp. 12167)

»Hvis det drejer sig om forståelige regler, om en god udformning af reglerne, så mener jeg i hvert fald, at jeg befinder mig i godt selskab med højesterets præsident, der gennemgående har stået for de flertalsforslag, som er indgået i lovforslaget.«
(Ninn-Hansen, 1. beh. 2.2.83, sp. 5347)

Til det sidste citat hører den bemærkning, at flertallets lovforslag netop *ikke* blev vedtaget, medens de andre taler for sig selv i deres totale uforståelighed.

I dette nummer af Retfærd vil vi belyse indvandrernes retssikkerhedsmæssige situation i de nordiske lande. Problemerne er på mange måder ens i de forskellige lande, og det er derfor ikke de samme forhold der diskuteres i de enkelte nationale artikler. Vi mener, at mange af diskussionerne er lige relevante i alle de nordiske lande, og at det derfor ikke er afgørende, om det er en artikel fra Sverige, Norge, Finland eller Danmark, der danner udgangspunkt for beskrivelsen af et område.

Den indledende oversigtsartikel er skrevet i 1975 af Manuel Castells og er sakset fra Politics & Society. Vi har taget artiklen med, fordi den giver en meget omfattende og grundig indføring i indvandring som historisk fænomen. Indvandrernes betydning i et samfundsmæssigt klassekampsperspektiv beskrives teoretisk og eksemplarisk. Forfatteren opfatter indvandring som en strukturel tendens, der karakteriserer

den indeværende fase i monopolkapitalismen snarere end en konjunkturel tendens afhængig af behovet for arbejdskraft i de udviklede kapitalistiske lande.

Lars D. Eriksson beskriver, hvordan man i Finland gør alt for at holde dørene lukket for indvandrere. Finland er det land i Skandinavien, der har færrest indvandrere og i artiklen gives der svar på, hvordan dette »gode resultat« er opnået.

Den efterfølgende artikel af Göran Melander behandler de seneste ændringer i den svenske udlændingelov, ud fra en retssikkerhedssynsvinkel. Hvor er der sket forbedringer og hvor forværringer?

Forbedringer i udlændingenes retsstilling er ikke meget bevendt, hvis udlændingene ikke kender deres rettigheder i henhold til loven. Dette er det almindelige problem om retsinformation eller mangel på samme. Tor G. Birkeland og Ole Kristian Hjemdal beskriver i deres artikel, hvordan behovet for retsinformation er særligt stort for udlændinge. De mener ikke, at retsinformationen i forhold til udlændinge er tilfredsstillende. En måde at sikre bedre retsinformation til udlændinge er ifølge forfatterne at stille flere midler til rådighed for indvandrerorganisationerne, så de kan opbygge en tilstrækkelig juridisk kompetance og kendskab til samfundet og dets institutioner.

Et af de områder, hvor udlændinge i særlig grad mangler information om deres rettigheder, er sociallovgivningen. Jens Vedsted Hansen gør i sin artikel »social bistand til hjemsendelse af udlændinge?« rede for det uheldige i, at der ikke er overensstemmelse mellem den danske udlændingelovs bestemmelser og bistandslovens regler i forbindelse med udvisning af udlændinge. Efter bistandsloven er der således en videre adgang til hjemsendelse end efter udlændingeloven, og det beskrives i artiklen, hvorledes socialministeren indtil nu har nægtet at foretage ændring i bistandsloven til trods for at en ændring direkte er forudsat i forarbejderne til udlændingeloven. Det principielle problem om sikring af udlændingenes rettigheder i lovform eller i form af administrativ praksis skildres i artiklen.

Anne Sofie Faye-Lund påpeger i den efterfølgende artikel den manglende retssikkerhed, der ligger i, at udlændinge i følge den norske udlændingelov i visse tilfælde ikke har krav på at blive i Norge, mens vedkommendes sag behandles. For myndighederne er det selvsagt nemmere at sige nej til en person, der ikke opholder sig i landet. På den anden side giver det den pågældende meget dårlige muligheder for at tale sin sag over for myndighederne eller for at få sin sag omtalt i pressen.

De to følgende artikler handler om kvindelige indvandrere. Den

første af Jytte Lindgård omtaler det forhold, at den danske udlændingelov er med til at fastlåse det allerede skæve magtforhold mellem indvandrermænd og -kvinder. Den næste artikel af Susanne Hjernøe Pedersen beskriver en rådgivning for indvandrerkvinder i København.

Den sidste artikel i temadelen er skevet af Jacqes Blum. Forfatteren diskuterer, hvilken virkning det har i bekæmpelsen af racismen, at man i Danmark har en straffelovsbestemmelse, der forbyder racediskrimination. Han mener ikke, at bestemmelsen i sig selv har den store betydning, og han forudser, at danskerne i tiden fremover vil få en brat opvågning, når de opdager, at Danmark ikke mere er en stor »fristat«, men et europæisk land med minoritetsgrupper og deraf følgende problemer.

Uden for tema:
Her anmelder Kim Christiansen og Axel Damborg fra NOAHs industrigruppe modbetænkningen Miljøpoliti(k) skrevet af Jørgen Jepsen i samarbejde med Børge Christensen.

Illustrationerne er sakset fra det norske tidsskrift Immigranten – Tidsskrift mott fordommer.

Forsiden er lavet efter inspiration fra Henrik Kjærum.

Temaredaktør for dette nummer: Morten Kjærum og Claus Norup Nielsen.

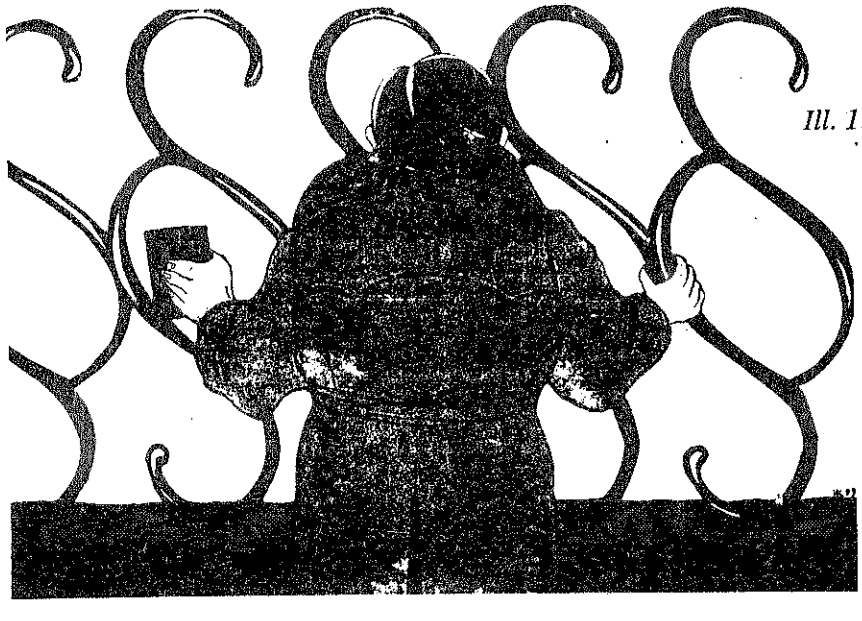

Ill. 1.

Indvandrere og klassekamp under senkapitalismen. Den Vesteuropæiske lære.

af Manuel Castells

Siden den store sociale omvæltning i maj 1968 i Frankrig synes klassekampen i vesteuropa igen at være trådt ind i en periode med en progressiv udvikling, såvel gennem en styrkelse af den fagforeningsmæssige og traditionelle faglige kamp som gennem forekomsten af nye problemer og mobiliseringen af nye sociale lag omkring disse problemer. Det er ligesom »muldvarpen«, der langt fra ligger i dvale, og hvis underjordiske arbejde undertiden fører til udbrud af masseraseri og undertiden til dannelsen af et nyt grundlag for protest og opposition mod systemet.

Inden for denne nyudvikling er spørgsmålet om indvandring og mobiliseringen af indvandrere særligt fremtrædende. Som den vigtigste trumf for den kapitalistiske ekspansion og som skræmmebilledet for borgerskabet, der altid er rede til at puste til fremmedhadet og racismen, som et påskud for en modstræbende fornyet barmhjertighed, som en myte i mobiliseringen af europæiske venstreorienterede, og som en kilde til forvirring for fagforeninger og venstreorienterede partier, udgør indvandrede arbejdere både i kraft af den daglige undertrykkelse og gennem mulighederne for social kamp et af de vigtigste og mindst kendte drivhjul i den nyligt opvågnede klassekamp i senkapitalismen.

I betragtning af emnets kompleksitet, mængden af ufuldstændige oplysninger og sparsomheden af relevant økonomisk og statistisk materiale, bør enhver analyse af indvandrere starte med en omhyggelig definition af genstandsområdet. Den problematik vi starter med betinger alle vore fortolkningsforsøg og opstiller de rammer, der skal organisere vores fremgangsmåde med henblik på denne virkelighed. I denne forbindelse er det ikke hensigten at afdække de skandaløse materielle vilkår, hvorunder disse arbejdere lever og arbejder eller at retfærdiggøre deres tilstedeværelse for at forøge befolkningens tolerance over for dem. Vort udgangspunkt er snarere indvandrernes voksende betydning i lønarbejderbefolkningen i alle vesteuropæiske lande og forøgelsen af politiske kampe og protestbevægelser i denne forbindelse. Det spørgsmål, vi må stille, er derfor, hvilken specifik virkning på